

Länsstyrelsen
Västerbotten

Värdebeskrivning

1(7)

Diarienummer

2014-02-17

500-1521-2013

OMRÅDE AV RIKSINTRESSE FÖR FRILUFTSLIV I VÄSTERBOTTENS LÄN

Områdesnummer och områdesnamn

Nummer: 5

Namn: Åman

Kommuner

Norsjö (17), Lycksele (81), Vindelns (04)

Area

Totalt 15 100 ha

4 500 ha vatten (Lantmäteriets fastighetskarta 2014)

Huvudkriterier

1. Område med särskilt goda förutsättningar för berikande upplevelser i natur- och kulturlandskapet.
2. Område med särskilt goda förutsättningar för land- och vattenanknutna friluftaktiviteter och därmed berikande upplevelser.

Stödkriterier

1. Berikande upplevelser i natur- och/eller kulturmiljö
 - Intresseväckande natur- och kulturvärden
 - Tilltalande landskapsbild
 - Orördhet
 - Stillhet, tystnad och låg ljudnivå
 - Omväxling
 - Särprägel
2. Goda naturgivna förutsättningar för friluftsliv
 - Lämplig terräng och variationsrik natur
 - Bra vattenkvalitet
 - Område där man kan bedriva friluftsliv förhållandevis ostört
 - Förekomsten av sammanhängande gröna stråk
 - Vattenanknutna friluftaktiviteter t.ex. fritidsfiske och paddling
3. Goda förutsättningar för att behålla och förbättra värden
 - Naturvärden som kan bestå även vid ökad besöksfrekvens
 - Förutsättningar att vårda området
 - Förekomst av infrastruktur till och inom området
 - Förekomst av anläggningar för friluftslivet
 - Möjlighet att bevara områden utan omfattande anordningar ("vildmarkspräglade områden")
 - Frånvaro av hinder för områdets användning för friluftssändamål

Friluftaktiviteter

Friluftsliv innefattar såväl upplevelsevärden som aktiviteter. Definitionen av friluftsliv är "vistelse utomhus i natur- och kulturlandskapet för välbefinnande och naturupplevelser utan krav på tävling".

Åmanområdet har särskilt goda förutsättningar för natur- och kulturupplevelser, fritidsfiske, paddling, ridning, terrängcykling, turåkning på skidor, vandring och övernattnings/tältning.

Området har också goda förutsättningar för bl.a. fågelskådning, geocaching, hundspann, strövande, svamp- och bärplockning.

Beskrivning av områdets värden

Åman är ett biflöde till Vindelälven (Vidduolejnuo, Vidduole) som rinner genom ett omfattande sjö- och åssystem. Åmanområdet ger en bra bild av landskapets utveckling efter senaste istiden. Området utgörs till största delen av torra sandiga tallhedar vilket gör området lätt att röra sig i. Det nås via mindre vägar från Vindelälvsvägen, väg 363, och järnväg i bl.a. Hällnäs.

Isälvsleden är en vandrings- och cykelled från Åmsele till Vindeln med flera övernattningskojor. Längs leden finns det också många intressanta fornlämningar och spår från äldre tiders skogsbruk. Åman erbjuder såväl lugn paddling som bra forspaddling och fiskemöjligheterna i är goda både i vattendraget och sjöarna.

Delar av Sveaskogs Ekopark Skatan ligger inom Åmanområdet och det finns flera naturreservat, ett naturvårdsområde och några natura 2000 områden.

Förutsättningar för bevarande och utveckling av områdets värden

Områdets karaktär av opåverkat vattendrag med intressanta geologiska formationer bibehålls. Särskild vikt läggs vid att bevara de delar som kännetecknas av orördhet och större sammanhängande gröna stråk liksom de områden som erbjuder stillhet och tystnad.

Åtgärder för att bevara och utveckla områdets värden för friluftslivet:

- Bevarande och skötsel av för friluftslivet intressanta natur- och kulturmiljöer. Det innefattar också fortsatt inventering och uppföljning av naturtyper, arter, fornlämningar och kulturhistoriska miljöer för att säkerställa långsiktigt bevarande och bra information till besökare.
- Säkerställa delområden med lägre grad av infrastruktur, service och friluftsanläggningar för att möjliggöra mer vildmarkspräglade upplevelser (orördhet, stillhet, låg ljudnivå), kombinerat med delområden med högre grad av tillgänglighet.
- Stärka områdets möjligheter till natur- och kulturupplevelser samt utöva olika friluftaktiviteter genom t.ex.

- bra information bl.a. med avseende på marknadsföring, natur- och kulturvägledning, fiskeinformation, webb, appar, kartor och skyltning om intressanta besöksmål.
 - säkerställa goda allmänna kommunikationer till området som t.ex. buss och tåg.
 - underhåll av vägar till och inom området.
 - goda möjligheter att röra sig mellan för friluftslivet intressanta platser med exempelvis cykel och buss inkluderat nödvändig infrastruktur som parkeringar, möjligheter att lägga i kanot med mera.
 - skötsel och nyanläggning av friluftsanläggningar som leder, övernattningsstugor, rast- och fiskeplatser.
 - utbud av olika övernattningssalternativ och möjlighet att köpa mat.
 - tillgängligt dricksvatten av god kvalitet.
 - utveckling av långsiktigt hållbar turism, exempelvis guidade turer och fiske.
 - bra möjligheter att köpa fiskekort och hyra utrustning för olika friluftsaktiviteter som till exempel kajak och fiskeutrustning.
- Lokalisering och utformning av anläggningar och friluftsaktiviteter så att värdefulla natur- och kulturmiljöer inte försämras. Till exempel förebygga erosion eller slitage genom bl.a.
- kanalisering av besökare längs vandrings- och paddelleder och till rastplatser i de delar som nyttjas mest intensivt.
 - ett väl förvaltad och långsiktigt hållbart fiske.
- Samordning av olika friluftsoplevelser och aktivitetens behov vid planering av områdets nyttjande, exempelvis i samband med restaurering av älvsträckor för att förbättra fiskföryngring tas hänsyn till behovet av framkomlighet vid paddling.
- Samverkan mellan olika aktörer (t.ex. kommun, länsstyrelsen, natur- och friluftsorganisationer, fiskevårdsområden, lokala föreningar och turistorganisationer) vid planering, lokalisering och drift av friluftsanläggningar för ett långsiktigt hållbart nyttjande av området.

Åtgärder, verksamheter och andra intressen som påtagligt kan skada områdets värden:

- Åtgärder som i sig eller i kombination med andra ingrepp påverkar områdets förutsättningar för natur- och kulturupplevelser samt möjligheten att bedriva friluftsaktiviteter som t.ex. fiske, paddling, naturstudier och vandring. Områdets upplevelsevärden kan reduceras av exempelvis
- ljud- och ljusstörningar samt försämrade landskapsbild från vildmarkspräglade områden och för friluftslivet intressanta besöksmål, leder, fiske- och rastplatser, utsiktspunkter o.dyl.
 - anläggningar, stängsel eller privatisering som ger försvärad åtkomst till för friluftslivet intressanta platser.

- Negativ påverkan på för friluftslivet viktiga mark- och vattenmiljöer genom t.ex. föroreningar, försurning och grumling av vattenmiljöer, vattenreglering, vandringshinder för fisk, omfattande avverkningar, grävning och schaktning i intressanta geologiska miljöer, överfiske, inplantering av främmande arter, spridning av sjukdomar samt andra störningar på djur- och fågellivet eller lekområden för fisk.

Områdets huvuddrag

Åmanområdet utgör resterna av ett isälvslandskap som består av ett utsträckt sjösystem sammanbundet av ett antal strömsträckor av varierande storlek. Åman är till stor del opåverkad av vattenreglering vilket innebär att de processer som är förknippade med strömmande vatten kan fortgå. Kännetecknande för området är de storslagna landskapsformerna med de långsträckta stora rullstensåsarna som slingrar sig genom landskapet, fält med sanddyner och små sjöar.

Åman är en attraktiv kanotled och många av sjöarna har sandstränder för bad. Sträckan Åmträsk – Djupsundssjön (80 km) bjuder på enkel paddling. Forsarna i Manjaurån kräver viss erfarenhet. Vid Åmsele finns en permanent kanotslalombana. Åmanområdet har flera grillplatser, vindskydd och gamla skogshuggarkojor som står öppna för övernattnings. Från utsiktstornet på Stor-Skällberget ges vidsträckt utsikt över landskapet.

De sandiga åsarna och glesa tallskogarna gör det attraktivt att vandra eller cykla längs den 60 km långa Isälvsleden mellan Vindeln och Åmsele. Leden följer till stor del Vindelälvens sträckning från tiden när den senaste inlandsisen smälte bort. Långa sträckor löper leden uppe på Vindelälvsåsen. Området är lättillgängligt från väg 363 längs Vindelälven. Inom området finns flera mindre bilvägar. Järnvägen passerar Hällnäs och Åmsele station.

Åmanområdet erbjuder goda möjligheter att studera formationer från isavsmältningen. Åsarna framträder tydligt i landskapet och går i vissa fall ut i sjöarna. Det kan t.ex. upplevas i Sveaskogs ekopark Skatan där den 3 km långa Sundkammen går genom sjöarna Åmträsket, Djupsundssjön och Långtjärnen och passerar naturreservatet Kammen. Norra Åmanheden består av välutbildade fossila flygsanddyner med små tjärnar. Vid Ristjärn ligger Lurfallet där uppstigande grundvatten bildar ett sevärt miniatyrlandskap med aktiva konformade slamvulkaner.

Vattendragets variationsrikedom med omväxlande strömsträckor och mellanliggande sjöar gör ån produktiv. Flera av de små sjöarna och tjärnarna är dödisgropar som sedan vattenfyllts, t.ex. Abbortjärnarna vid naturreservatet Djupvik och Missutjärn. I anslutning till vattenområdet finns flera naturskogar främst i form av glesa tallhedar med renlav och lingon, t.ex. i Valfrid-Paulsson reservatet. I bl.a. Skärträskbergets naturreservat finns frodig örtrik granskog. I vattendragen syns ofta utter och i sjöarna häckar bl.a. storlom.

I åarna har ädelfisk planterats in. I sjöarna är abborre och gädda vanligaste fångsten. Fiskekort går att köpa. I systemets strömsträckor, speciellt

Manjaurån samt Åman uppströms Ajaursjön (Avjávrrie), finns fina bestånd av öring och harr. Dessa områden lämpar sig utmärkt för flugfiske. Sjöarna i områdets östra del är bra vatten för trollingfiske.

Åmanområdet har varit bebott under lång tid. Inom området finns boplatser med kokgropar, skörbrända stenar och inte minst omfattande fångstgropssystem. Flera av fångstgroparna ligger alldeles intill Isälvsleden och vägar t.ex. vid Skärträsket och Gäddträsket. Det finns också spår från tidigare skogsbruk i form av t.ex. kolbottnar, tjärdalar, härdar och bläckor (märkingar).

Områdets avgränsning

Riksintresseområdet har avgränsats från Stor-Raggsjön till utloppet i Vindelälven. Riksintresset Åman ansluter till Vindelälvens riksintresse för friluftslivet vid Åmsele och Hjuken. Det innebär bl.a. att delar av Isälvsleden, t.ex. vid Abborträsket, ingår Vindelälvens riksintresse.

Området är avgränsat i skala 1:50 000. Det innebär att gränserna inte ska tolkas som exakta vid användning av större skala. Åtgärder utanför såväl som innanför riksintressets gränser kan påverka områdets värde för friluftslivet beroende på vad som görs och vilka typer av friluftsliv som utövas inom det berörda området. Namn på platser anges i enlighet med Lantmäteriets kartor.

Planering och säkerställande

Åmanområdet berörs av följande skyddsformer:

- Naturresevat: Djupvik, Kammen, Skärträskberget
- Naturvårdsområde: Lerfallet
- Biotopskyddsområde (SBO): Äldre sandskog vid Nörd-Tjärnmyrtjärnen (2008:32)
- Natura 2000: Skärträskberget (SE0810083), Kammen (SE0810086), Djupvik (SE0810471), Valfrid-Paulsson (SE0810489)
- Fornlämningar och kulturmiljöer enligt Kulturmiljölagen
- Strandskydd 7 kap 13-18 §§ Miljöbalken

Andra riksintressen som berörs

- Riksintresse för Naturvård 3 kap 6 § Miljöbalken: Skatanområdet (NRO24050), Norra Åmanheden (NRO24051), Hjuksån (NRO24049)
- Natura 2000: Se ovan under "Planering och säkerställande"
- Riksintresse för Vattendrag med förbud mot vattenkraft 4 kap 6 § Miljöbalken: Vindelälven
- Riksintresse för Rennäring 3kap 5 § Miljöbalken för Malå, Gran och Ran samebyar
- Riksintresse för kommunikationer 3 kap 8 § Miljöbalken: Järnväg (Vännäs-Bastuträsk)

Övrigt underlag

Åman omfattas av översiktsplan i Norsjö (2010), Lycksele (2007), Vindelns (2009) kommuner. Arbete pågår med ny översiktsplan för Vindelns kommun (2013).

Andra planer av intresse är Vindkraft (2010), Kulturmiljö (2010) och Strandskydd (LIS, 2012) i Norsjö, Naturvårdsstrategi (2007) och Strandskydd (LIS, 2011) i Lycksele samt Vindkraft (2010) och Strandskydd (LIS, 2013) i Umeregionen samt bevarandeplaner för natura 2000 områden och skötselplaner för naturreservat.

En inledande studie har 2013 påbörjats för att se på Vindelälvsdalen som Biosfärområde.

Referenser

Strategier och planer

- Lycksele kommun. 2007. *Översiktsplan*.
- Lycksele kommun. 2007. *Naturvårdsstrategi strategi för naturvård, grönstruktur, friluftsliv och naturturism*.
- Lycksele kommun. 2011. *Strandskydd Landsbygdsutveckling Tillägg till översiktsplan*.
- Länsstyrelsen i Västerbottens län. 1990. *Skötselplan naturvårdsområde Lerfallet*.
- Länsstyrelsen i Västerbottens län. 2001. *Riksintresse för naturvård Västerbottens län. Meddelande 4:2001*.
- Länsstyrelsen i Västerbottens län. 2005. *Strategi för formellt skydd av skog i Västerbottens län*.
- Länsstyrelsen i Västerbottens län. 2005. *Bevarandeplan Skärträskberget*.
- Länsstyrelsen i Västerbottens län. 2005. *Bevarandeplan Djupvik*.
- Länsstyrelsen i Västerbottens län. 2006. *Skötselplan för naturreservatet Djupvik i Vindelns kommun*.
- Länsstyrelsen i Västerbottens län. 2006. *Skötselplan för naturreservatet Skärträskberget i Vindelns kommun*.
- Länsstyrelsen i Västerbottens län. 2006. *Skötselplan för Kammens naturreservat i Vindelns kommun*.
- Länsstyrelsen i Västerbottens län. 2008. *Strategi för skydd och restaurering av våtmarker i Västerbottens län*.
- Länsstyrelsen i Västerbottens län. 2008. *Strategi för skydd och restaurering av sjöar och vattendrag i Västerbottens län*.
- Länsstyrelsen i Västerbottens län. 2012. *Kulturmiljöstrategi Strategi och tillståndsbeskrivning för kulturmiljöverksamheten 2012-2014. Meddelande 17:2012*.
- Länsstyrelsen i Västerbottens län. 2012. *Bevarandeplan Kammen*.
- Länsstyrelsen i Västerbottens län. 2012. *Bevarandeplan Valfrid-Paulsson*.
- Länsstyrelsen i Västerbottens län. 2013. *Hur mår miljön i Västerbottens län? Uppföljning av miljötillståndet Länsstyrelsens arbete för att nå miljömålen*.
- Naturvårdsverket. 2005. *Planering och förvaltning för friluftsliv – en forskningsöversikt. Rapport 5468*.
- Naturvårdsverket. 2007. *Myrskyddsplan för Sverige Objekt i Västerbottens län. Rapport 5669*.
- Norsjö kommun. 2010. *Översiktsplan 2010 Norsjö kommun – nyckelhålet till ett rikt liv*.
- Norsjö kommun. 2010. *Vindkraft i Norsjö och Malå. Tillägg till översiktsplanen*.
- Norsjö kommun. 2010. *Kulturmiljöprogram*.
- Norsjö kommun. 2012. *Landsbygdsutveckling i strandnära lägen. Tillägg till översiktsplan 2010*.
- Umeåregionen. 2010. *Vindkraft i Umeåregionen, Tillägg till översiktsplan*.
- Umeregionen. 2013. *Strandskydd i Umeregionen med miljökonsekvensbeskrivning MKB. Tillägg till översiktsplan*.
- Vindelns kommun. 1990. *Översiktsplan*.
- Vindelns kommun. 2013. *Översiktsplan. Samrådshandling oktober 2013*.

Information om området, t.ex. inventeringar

- Johansson, B-E. 1984. *Åmans utveckling som biflottled till Vindelälven 1890-1929*. Umeå universitet.
- Karlsson, A. 1999. *En bit Västerbotten en guide till länets sevärd natur och kultur*. Acta Bothniensia Occidentalis nr 22.
- Larsson, H. 1990. *Hjuken bondebyn vid Vindelälven i mer än fyra sekel*.
- Lycksele kommun. 2007. *Biologiskt värdefulla vattenmiljöer i Lycksele kommun*.
- Länsstyrelsen i Västerbottens län. 1986. *Åmanheden – En kartering och översiktlig områdesbeskrivning av dynamrådena vid Åmsele*. PM.
- Länsstyrelsen i Västerbottens län. 1993. *Våtmarker i Västerbottens län*. Meddelande 1:1993.
- Länsstyrelsen i Västerbottens län. 1998. *Inventering av naturgrus över och under grundvat-tenytan samt restprodukter inom Vindelns grusförsörjningsområde*.
- Persson, PE. 2005. *Botnia landet som reser sig ur havet*.
- Sveaskog. 2009. *Ekopark Skatan*. folder.
- Västerbottens museum. 1989. *Geologiska sevärdheter*. Tidskriften Västerbotten 3/4:1989.

<http://artportalen.se>
<http://www.fiskekort.se>
<http://www.friluftsforskning.se>
www.isalvsleden.se
<http://www.lansstyrelsen.se/vasterbotten>
<http://www.lycksele.se>
<http://www.miljomal.nu>
<http://www.norsjo.se>
<http://www.raa.se>
<http://www.sparfran1000ar.se>
<http://www.umearegionen.se>
<http://www.vandring.se>
<http://www.vindelns.se>
<http://www.visitumea.se>

Namn och datum

Lena Lundevaller och Nina Sandvik, 2014-02-17